

Prostřednictvím toho, v čeho prospěch se odtahuje do skrytosti, se však Božství, jež je „o sobě“ nevyslovitelné, stává „volatelným“. Díky tomuto volání přichází „něco“ ze skrytosti „prazákladu“ (*Urgrund*), „jeví se“ nám – a toto jevení je zjevním se Boha. – Božství je tedy u Heideggera skrytou dimenzí pravdy bytí, Bůh (přístupný je i plurál) je „pokyny skýtajícím poslem“ Božství.

Ve třetí části autor dospívá ke zjištění hluboké shody mezi Eckehartem a Heideggerem. Oba jsou myslitelé sebeodtahujícího, sebeskrývajícího „prazákladu“. Rozdíly mezi nimi jsou zčásti jen *terminologické*: Eckehart užívá tradičních výrazů, jako je rozum či vůle, nicméně míní je zcela „netradičně“ – boží vůle je dle něj sebeodtahující „ponechání být“ (*Sein-Lassen*), lidský rozum chápe ze vztahu Otce jako „ponechávajícího Nic“ a Syna jako „ponechaného rozumění světu“ (*seingelassenes Weltverständnis*). Pozoruhodné přitom je, že Heideggerovi samému tato vnitřní blízkost uniká: Eckeharta sleduje se zájmem a sympatiemi, využívá jej i terminologicky, ale přesto jej má za myslitele poplatného tradici. Hlubší rozdíly spočívají v Heideggerově diferencovanějším rozumnění lidskému bytí v „ponechané otevřenosti“, tj. v jeho myšlení tzv. „součtveří“ (*Geviert*), a dále v jeho akcentaci filosofie a umění. (Autorovi by snad bylo možné vytknout, že v závěrečné komparaci přesněji neurčuje rozdíly přímo vyplývající z „volnosti“ myslitele dvacátého století a z „vázanosti“ středověkého theologa).

Mám za to, že Höltingova studie (přes výše uvedenou výhradu) dosahuje svého – skromně formulovaného – cíle ve svrchované míře. Tím klade naléhavou otázku, která byla položena i v některých pracích zabývajících se Plótiinovým myšlením a která se týká „heideggerovské“ problematiky, jež Höltingem nebyla vůbec zmíněna, totiž

záležitosti metafyziky jako tzv. „dějin bytí“ (*Geschichte des Seins*). Otázka zní: jak je tomu s myšlením „sebeodtahujícího skrývání se“ odehrávajícím se vlastně „mimo“ tyto dějiny, chápané jako dění stále důrazněji se prosazujícího „vzcházejícího odkrývání“?

Richard Zika

Martin Gojda: Archeologie krajiny. Vývoj archetypů kulturní krajiny, Academia, Praha 2000

Moderní archeologie vznikala na přelomu 18. a 19. století jako specifická odnož dějepisectví. V příznivých podmínkách procesu formování moderních evropských národů získal nový obor brzy značnou popularitu i potřebnou společenskou podporu a relativně rychle se etabloval jako svěbytná vědecká disciplína. I přes nepochybnou jedinečnost archeologických pramenů a metod jejich studia je však dodnes archeologie považována za velmi blízkého souputníka historiografie. Specifický charakter archeologických pramenů a archeologických metod, především metod terénního výzkumu, však čas od času přiměje některé badatele (jak archeology, tak zástupce jiných vědních oborů) k otázce, zda by nebylo vhodnější řadit archeologii spíše do rodiny věd přírodních. Recenzovaná monografie M. Gojdy stojí sice pevně na pozicích, historických, resp. obecně společenských věd, mnohému pochybovači však možná „nahraje“ řadu nových argumentů k tvrzení o přírodovědné charakteristice archeologie.

Kniha je členěna do tří relativně samostatných oddílů.

V prvním oddílu nazvaném Archeologie: o smyslu a pojetí (s. 21–52), uvádí autor čtenáři obecně do pojmu archeologie. Činí tak formou stručného, přitom však velmi

přehledného a srozumitelného přehledu vývoje archeologie od samých počátků až do současnosti. Právě dotažení přehledu vývoje oboru až do závěru 20. století je jedním z mnoha kladů recenzovaného díla. S výjimkou J. Maliny, resp. Z. Vašíčka (autorů znamenité dvoudílné monografie *Archeologie včera a dnes*, Č. Budějovice 1981) většina autorů dějin archeologie jakoby se bála analyzovat poválečný vývoj archeologického výzkumu, jak u nás, tak v zahraničí. M. Gojda však našťástí žádnými předsudky v tomto ohledu netrpí a proto nás provází dějinami archeologie až do chvíle, kdy svou knihu psal. Využil přitom nejen svých „školních“ znalostí, ale i bohatých osobních zkušeností, jak z domácí, tak zahraniční archeologické scény. Úvodní kapitola proto obsahuje i velmi cenná srovnání vývoje archeologie v Čechách s dalšími zeměmi, zvláště s Anglií a Dánskem. Názorně proto můžeme sledovat, jak vývoj archeologie ovlivňují nejenom konkrétní společenské, kulturní a hospodářské podmínky, ale také charakter samotných archeologických pramenů a charakter konkrétní krajiny, v níž se archeologické prameny nacházejí.

Velmi cenný a poučný je rovněž samotný závěr úvodní části, kde autor zabývá současným charakterem archeologie. Nevynechává přitom ani fenomén obor komerční archeologie, který od počátku 90. let představuje nepochybně nejdynamičtější odnož archeologie. M. Gojda upozorňuje, že předobraz této subdisciplíny, která se pohybuje na hranici vědeckého výzkumu, památkové péče a podnikatelské činnosti, je třeba hledat v podobných institucích na Britských ostrovech.

Po obecném historickém úvodu do archeologie jako celku následuje oddíl *Archeologie a krajina předků* (s. 55–139), který je již věnován konkrétně specifickému fenoménu archeologie krajiny, resp. nejprve

pojmu krajina. M. Gojda postupuje systematicky od antického pojetí bukolické krajiny, přes krajinu středověkou a racionální i romantickou krajinu novověkou až k moderním a postmoderním modelům krajiny. Právě v souvislosti se současnými trendy chápání krajiny se autor zabývá svým ústředním pojmem: „pamětí krajiny“. Při sledování vzniku a vývoje krajinné archeologie se Gojda opět zaměřuje především na Anglii a Dánsko, aby ukázal, jak přítomnost nadzemních pravěkých monumentů ovlivňovala v těchto zemích již od 16. století zájem archeologů o studium vývoje krajiny. Zvláštní pozornost věnoval autor osobnosti britského badatele O. G. S. Crawforda (1886–1957), zakladateli krajinné archeologie. Kromě Velké Británie řadí M. Gojda k velmocím krajinné a environmentální archeologie ještě skandinávské země, Německo a Španělsko. Z domácího prostředí své autor své „mateřské“ oddělení prostorové archeologie v Archeologickém ústavu AV ČR v Praze.

Kromě pojmu krajinná archeologie, uvádí Gojda rovněž příbuzné pojmy environmentální, terénní, prostorová, mimosídlíštní archeologie a vysvětluje jejich obsah a vzájemný vztah. následují další stránky nabitě informacemi. Následující přehled přírodních a společenských oborů, s nimiž archeologie při studiu krajiny spolupracuje (ekologie, botanika, geologie, geomorfologie, klimatologie, sociální, historická a sídelní geografie, kartografie, toponomastika a v neposlední řadě moderní výpočetní technika, včetně geografických informačních systémů) je v podstatě stručným předobrazem obsáhlého díla kolektivu vedeného M. Kunou (2004), jehož recenzi připravujeme pro některé z následujících svazků revue *Lidé města*. Nejvíce místa věnoval M. Gojda přirozeně své specializaci – tzv. letecké archeologii, resp. dálkovému

průzkumu země. Autor patří k zakladatelům letecké archeologie u nás, má s leteckým snímkováním bohaté osobní zkušenosti, které řadu let předává dále při své pedagogické činnosti na mnoha vysokoškolských pracovištích.

V závěrečném oddílu Archetypy evropské kulturní krajiny (s. 143–192) Gojda shrnuje dosavadní stav bádání o naší i celkově evropské krajině. Nejprve podává stručný přehled přirozených prvků krajiny našeho kontinentu (výšiny – nížiny, mořské pobřeží, zapojený les) i prvků umělé, kulturní krajiny (zemědělské zóny, města, fortifikace, kulturní areály, exploatační-výrobní areály). Poté přechází k vlastnímu modelu vývoje, kterému dává filosoficky poetickou formu historických vrstev archetypů kulturní krajiny. Jako nejstarší identifikuje Gojda v evropské krajině stopy pravěkých zemědělských kultur, které postupně převrstvila krajina římská, středověká a novověká.

Text uzavírá obsáhlý poznámkový aparát (353 odkazů na s. 194–214), reprezentativní seznam literatury (s. 215–217) a také stručné souhrny v češtině, němčině a angličtině. K výrazným kladům publikace patří 84 mimořádně kvalitních černobílých i barevných ilustrací. Gojduv Archeologii krajiny lze doporučit jako vhodný úvod k výše citované obsáhlé a podrobné, odborné veřejnosti určené Nedestruktivní archeologii M. Kuny. Ovšem i čtenář, který se spokojí s populárně naučným textem, může po Gojduv knize sáhnout s jistotou, že se mu dostává do ruky práce mimořádně kvalitní a na poměry domácí archeologické produkce i luxusně vybavená.

Václav Matoušek

Literatura:

Kuna, M. ed. 2004: Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody a cíle. Praha: Academia.